

LA RELACIÓ I LA PARTICIPACIÓ DE LES FAMÍLIES A L'ESCOLA TREBALL DE FINAL DE GRAU DE MESTRE D'EDUCACIÓ INFANTIL

Sandra MARÍN i SERRANO

Professora: Itxaso Tellado

4rt Grau de Mestre en Educació Infantil: Treball Final De Grau

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes-

Universitat de Vic

Vic, maig 2013

ÍNDEX

	Pàg.
1. Resum	3
2. Introducció	4
3. Plantejament del problema	5
4. Objectius	5
5. Relació família - escola	6
6. Participació de la família a l'escola	10
7. Obstacles	15
8. Estratègies.....	17
9. Tècniques de comunicació	18
10. Contextos de desenvolupament	21
10.1 Família	23
10.2 Escola	24
11. Procés d'investigació i metodologia	28
12. Recollida de dades del procés d'investigació	32
13. Anàlisi de les dades	34
14. Conclusions	38
15. Propostes de millora	39
16. Limitacions	45
17. Conclusions finals	46
18. Bibliografia I web grafia.....	48

1 Resum

La relació i la participació de les famílies a l'escola ha de ser real i efectiva perquè ells i elles són uns agents educatius indiscutibles per la qualitat de l'ensenyament i la millora dels resultats acadèmics. És necessari crear camins perquè famílies i docents treballin conjuntament i en una mateixa línia, ja que tots dos contextos són essencials en la vida dels infants, i tenen un mateix objectiu que és el ple desenvolupament dels nens i nenes.

Aquesta recerca ha identificat obstacles que dificulten aquesta relació i participació i també els mecanismes efectius que la possibiliten. Aquest treball d'investigació aporta algunes propostes de millora basades en l'anàlisi de les dades amb la finalitat de millorar la relació i participació de les famílies a l'escola.

Paraules clau: relació, participació, famílies, escola, infant

1 Abstract

The relationship between family and school must be real and effective because they are undisputable educational agents for the quality of the education of the children and to improve the academic results. It is necessary to create links for families and teachers to work together and on the same line since the two contexts are essential for children's lives, and they have the same goal which is the full development of children.

This research has identified obstacles to this relationship and participation and also has included effective mechanisms that allow them. This research provides contributions for improvement based on the analysis of data collected with the aim to improve the relationship and family participation in the schools.

Keyword: relationship, participation, families, schools, children

2 Introducció

L'objectiu principal d'aquesta investigació és estudiar la relació entre famílies i docents i les diferents formes de participació, així com els obstacles que la dificulten amb la finalitat d'extreure conclusions dels resultats i anàlisis i elaborar una proposta de millora.

El treball de final de Grau es portarà a terme a l' Escola d'Educació Infantil i Primària Pau Casals situada a Barcelona, més concretament al barri d'Horta. El centre es troba situat al nord de Barcelona, en un lloc privilegiat de la Vall d'Hebron, envoltada pel Parc Rosa de Luxemburg i en un barri delimitat pel segon cinturó, amb moltes instal·lacions olímpiques i zones verdes.

Aquest centre disposa de setze mestres, amb una línia de cada curs des de P3 fins a 6è de primària. El fet que sigui una escola d'una sola línia facilita el coneixement de tots els membres de l'àmbit educatiu, a més facilita la coordinació del professorat, la relació amb l'alumnat ja que tenen un tracte més directe, més personalitzat i una implicació més gran.

Aquesta investigació parteix de la relació família i escola i la importància que es desprèn d'ella, es continua amb les diferents vies de participació que té la família dins del centre escolar, després es fa un repàs sobre els obstacles que la dificulten per posteriorment parlar sobre les estratègies per fomentar aquesta relació i participació de les dues institucions, els quatre últims punts giren entorn a l'infant, el paper de la família i l'escola en el seu desenvolupament. Així com també es fa una breu descripció dels diferents documents del centre que recullen les diferents formes de relació i participació amb les famílies i per últim es parla sobre les diferents tècniques de comunicació.

3 Plantejament del problema

La participació i la relació de les famílies al centre escolar és essencial i imprescindible (Com, 2006: 5) Pot ser molt beneficiosa per l'escola, pels motius següents; acostava els dos mons (família i escola), afavorint aprenentatges mutus, cada persona pot aportar una experiència, un saber, una manera diferent i enriquidora (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 327). A més aquesta relació i participació condiciona no només les actuacions escolars sinó també els resultats (Elboj, Puigdemívol, Soler i Valls, 2002: 62-72).

Família i escola, comparteixen un objectiu comú que és l'educació dels infants. L'organització del nostre sistema educatiu preveu la col·laboració entre les famílies i l'escola amb l'objectiu de continuar millorant l'educació dels fills i filles. Aquesta relació directa influeix positivament en el desenvolupament global dels nens i nenes (Garreta, 2007: 61-73).

Però tot i així trobem obstacles que dificulten aquesta participació i relació. (Comellas, 2009: 121-133) explica les dificultats en la relació, o la manca de participació de les famílies a l'escola i les causes possibles d'aquestes dificultats.

És en aquest punt penso que és important portar a terme un treball relacionat amb aquest problema amb la finalitat d'identificar els possibles obstacles que dificulten les relacions entre docents i famílies i la participació d'aquests últims al centre.

4 Objectius

A continuació s'enumeren els objectius del treball. En aquest ordre els propòsits establerts són els següents

1. Conèixer la teoria relacionada amb la participació i relació de les famílies i escola, conèixer les possibles dificultats i/o problemes existents .

2. Conèixer i analitzar les tècniques i moments de participació i comunicació que el centre disposa, a través dels diferents instruments.
3. Identificar els possibles obstacles que dificulten la relació i participació família-escola.
4. Portar a terme un procés per cercar propostes de millora i per últim elaborar aquesta proposta.

5 Relació família- escola

Hem de tenir molt present que família i escola comparteixen la responsabilitat de ser els dos agents socialitzadors més importants. Totes dues institucions tenen un objectiu comú que és ajudar els nens i nenes a desenvolupar-se i a formar-se com a persones lliures, responsables i solidàries, capaces de respondre a les demandes de la societat on viuen.

Cal doncs que, família i escola col·laborin en aquesta tasca comuna. Des del moment que l'infant entra a l'escola, tindrà aquests dos punts de referència per al seu desenvolupament i creixement, i dos nuclis diferents que intervindran en la seva educació. Per tant, en aquest sentit és important que hi hagi coherència i eficàcia en el procés educatiu a través d'unes relacions adequades entre els dos contextos.

Actualment a la societat trobem una gran diversitat de famílies. Per tant, l'escola s'han d'adaptar a les noves realitats per poder donar respostes adequades i afavorir la relació i la participació de les famílies als centre docents.

En aquest sentit el que cal és des d'una perspectiva de col·laboració mútua, que passa per la confiança i el coneixement és possible fer allò que és necessari: que els dos contextos de desenvolupament més importants en els primers anys de vida d'una persona puguin compartir criteris educatius que facilitin el creixement harmònic dels infants (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 312-314, Comellas, 2006: 23).

Però tot això no treu que en les circumstàncies actuals, s'ha d'assumir que moltes de les noves demandes d'educació que la societat planteja a les escoles no es poden resoldre sense abordatges multidisciplinaris, des de les xarxes de recursos coordinades i que proporcionin el suport necessari, tant a les famílies com a les escoles perquè puguin dur a terme una tasca compromesa de relació i coordinació (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 314).

Per fer possible tot això és necessari un coneixement mutu de les dues institucions que possibiliti unes accions educatives més riques per ambdues parts (Cardona, 2010).

Així doncs és necessari que el centre conegui la manera d'actuar de la família, la relació que estableix amb l'infant i el comportament d'aquest a casa. La família, d'altra banda, ha de conèixer que fa el seu fill o filla a l'escola, les relacions que estableix amb els seus iguals i els adults, la seva actitud respecte a les activitats educatives, etc

Així doncs és necessari que el centre conegui la manera d'actuar de la família, la relació que estableix amb l'infant i el comportament d'aquest a casa. La família, al seu torn, ha de conèixer que fa el seu nen o nena a l'escola, les relacions que estableix amb els seus iguals i els adults, la seva actitud respecte a les activitats educatives, etc. (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 314)

Més específicament és important considerar alguns dels objectius més importants sobre la relació família i escola envers l'acció educativa, que seguidament explicarem més detalladament.

- Conèixer a l'infant
- Establir criteris educatius comuns
- Oferir models d'intervenció i relació amb els infants
- Ajudar a conèixer la funció educativa de l'escola

Conèixer a l'infant: Quan l'infant ingressa a l'escola ja ha viscut tot un conjunt d'experiències transcendentals al si de la seva família. Els mestres necessiten saber com és aquest infant, quins són els seus ritmes, quines pautes de relació ha anat establint, etc. Aquesta informació és proporcionada a través de les entrevistes inicials (tema que es desenvoluparà més endavant a l'apartat de tècniques de comunicació amb les famílies) realitzades als pares i que també són el punt de partida per marcar els primers contactes. D'altra banda els pares i mares aprenen a conèixer noves dimensions dels seus fills i filles; ja que l'escola suposa una ampliació del medi en el qual l'infant interactua: noves persones, companys nous, objectes i espais físics diferents, noves pautes de relació, etc. A l'etapa d'educació infantil el nen i la nena està començant a construir la seva pròpia identitat, s'està començant a diferenciar dels altres. Per tant, aquest coneixement del qual parlem és progressiu i mutu, que dona indicadors perquè tant la família com mestres coneguin millor a l'infant que es desenvolupa en els dos contextos. Tot això permet una visió més ajustada, entendre de manera adequada el que passa en cada entorn i, en definitiva, viure amb més tranquil·litat tot el que fa referència a l'educació del nen o nena (Bassedas; Huguet i Solé, 2006: 13-14).

Establir criteris educatius comuns: Una conseqüència del coneixement compartit progressiu envers l'infant és la possibilitat d'establir criteris educatius comuns. Aquests criteris s'han de portar a terme a través d'un clima de respecte i valoració mutua, i això farà possible acordar petites estratègies, aspectes necessaris per l'adequat desenvolupament del nen i de la nena. Per poder arribar a l'establiment d'aquests criteris educatius comuns s'ha de negociar, arribar a acords, parlar i saber escoltar, etc (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 316)

Oferir models d'intervenció i de relació amb els infants: és molt important que des de les escoles s'impulsi la participació de les famílies a l'aula. Les relacions que s'estableixen a la classe són diferents de les que es creen a la família, i això fa que els infants aprenguin noves maneres d'estar, de fer i de relacionar-se. Quan l'escola s'obre a la presència de les famílies, deixa que aquests vegin com es relacionen els seus fills/es amb altres adults, etc. I aquestes

experiències són positives tant per famílies, infants com mestres (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 318- 319).

Ajudar a conèixer la funció educativa de l'escola: és important que a l'etapa d'educació infantil els pares coneguin i valorin el que es fa a l'escola.

Per fer possible tot això és important que els mestres reflexionin sobre el que es fa i perquè es fa, a més, els ajudarà a progressar en una pràctica més fonamentada i explícita. A través de les relacions que s'estableixin les famílies han de poder acceptar, comprendre i valorar la tasca educativa de l'escola.

Hi ha diverses maneres de fer conèixer als pares i mares el que es fa a l'escola, destacarem algunes, l'intercanvi diari, oral o escrit, a través d'un escrit del mestre que acompanyin els "àlbums" que els infants porten a casa i que ajudin als pares a fer-se la idea de tot el que han fet, etc.

És un treball progressiu, que convé cuidar perquè com a objectiu principal contribueix a compartir l'acció educativa (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 320-321).

A més tal com demostren diversos estudis (Lojo, 2006: 18) que ens assenyalen una sèrie de factors positius en quant a la relació i participació entre les famílies i els centres docents:

- La participació i relació amb les famílies es configura com la d'un sector amb un important pes representatiu. Deixant al marge la idea de participació com a "fiscalització" de la tasca de l'educador i del centre, la participació com a col·laboració i corresponsabilització en les tasques educatives, genera una sèrie de conseqüències que contribueixen a millorar la qualitat de l'educació.
- La participació de les famílies en l'educació escolar dels seus fills, afecta de manera positiva el rendiment, tant en tasques cognitives (llenguatge, conducta exploratòria, lectura, escriptura, etc.) com no cognitives (motivació, afecte positiu, etc.).

- La participació és un mitjà per apropar la cultura escolar a la cultura familiar; cosa que hauria de millorar l'eficàcia de les accions educatives exercides per totes dues. En compenetrar-se amb les activitats pròpies de l'Educació Infantil, els pares arriben a valorar més els aspectes formatius que els merament instructius.
- A través d'aquesta relació i participació les famílies arriben a comprendre que no és només l'aula el lloc d'aprenentatge dels seus fills. Aprenen a utilitzar, també amb finalitats educatives les situacions i els materials comuns que es troben a casa.

Com a conclusió final podem extreure els següents punts:

1. Al llarg de tot el desenvolupament dels nens i nenes, però sobretot en les etapes inicials, el coneixement mutu i l'establiment d'acords entre el context escolar i el familiar actuen en benefici dels infants i fomenten el seu benestar.
2. Les relacions entre família i escola han de ser constructives, basades en el respecte mutu, la confiança i l'acceptació.
3. El contacte entre mestres i famílies ha de complir els objectius de conèixer a l'infant, establir criteris educatius comuns, oferir models d'intervenció i relació amb els infants i d'ajudar a conèixer la funció educativa del centre.

6 Participació de la família a l'escola

La participació de les famílies en el centre ha de tenir com a missió final, que el procés educatiu es porti a terme de la manera més efectiva possible. La participació es deriva del fet de tenir als seus fills o filles al centre escolar, les famílies tenen diversos canals de representació i participació a l'escola, tant als centres públics com concertats.

Per tot això és necessari que les accions de les famílies vagin adreçades a:
(Lojo, 2006: 20)

- Corresponsabilitzar-se de les tasques educatives.
- Interessar-se pels aspectes de l'educació que afecten la comunitat educativa.
- Tenir informació i formació adequada per poder analitzar, opinar i intervenir, directament o a través dels seus representants.

El marc legal recull les diferents formes de participació de les famílies a través de normes, lleis, articles, etc. Dintre d'aquest marc legal trobem dues vies molt freqüents de participació, aquestes són, el Consell Escolar de Centre i les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes.

El Consell Escolar és un òrgan col·legiat que té caràcter decisor i executiu, en el qual estan representats de manera democràtica tots els sectors de la comunitat educativa, els pares i les mares, l'administració educativa, etc.

El Consell Escolar del Centre tracta la participació dels diferents membres de la comunitat educativa en la vida del centre. Una de les funcions que té juntament amb les famílies és l'aprovació del Projecte educatiu del centre (PEC), que tracta entre altres aspectes les línies d'identitat del centre i les finalitats que aquesta vol assolir (Casanovas, Carrasco, Izquierdo i Pérez, 2006: 34).

Amb aquest òrgan tots els membres de la comunitat educativa s'integren al procés participatiu i de gestió de l'escola. És necessari la relació directa amb altres institucions o associacions de l'entorn i d'altres vinculades a l'escola tant externament com internament com per exemple, l'AMPA.

L'AMPA és un òrgan col·legiat, associatiu i voluntari dels pares i mares de l'escola, que consideren imprescindible per crear xarxes d'informació, participació i cooperació que permetin integrar veritablement les famílies a la comunitat educativa. Han de rebre informació completa, especialment sobre el

Projecte Educatiu del centre (PEC) i de les programacions concretes de cada grup.

S'ha d'intentar que aquest òrgan col·labori al màxim en tots els aspectes de funcionament de l'escola i fomentar una relació fluida entre la direcció i el Consell Escolar (Casanovas et al, 2006: 36).

Tal com diu Rosa M. Pérez (2004: 89) les AMPAS es podríem definir com: “ [...] espais de participació grupal, als quals la normativa atorga el dret de participar en la gestió del centre i a donar suport i assistència als pares i mares en tot allò que faci referència a l'educació dels fills.”

La finalitat d'aquestes associacions és d'assistència, suport, col·laboració i participació en l'educació dels seus fills i filles. Les seves funcions fan referència a: (Lojo, 2006: 26-27)

- ✓ Assistència a les famílies en tot allò que fa referència a l'educació dels seus fills i filles.
- ✓ Col·laboració en les activitats educatives dels centres.
- ✓ Promoció de la participació de les famílies en la gestió del centre.
- ✓ Facilitar la representació i participació de les famílies en els Consells Escolars dels centres.
- ✓ Designar un dels representants de les famílies en el Consell Escolar del centre.
- ✓ Assistir a les famílies d'alumnes en el seu dret a intervenir en el control i gestió dels centres sostinguts amb fons públics.

Diferents tipus d'investigacions (Flecha, 2010) que s'han portat a terme en relació a la participació de les famílies als centres revelen que la seva implicació augmenta el rendiments dels resultats acadèmics dels infants, així com, la millorar de la inclusió educativa i social. Recents recerques han aportat una classificació formada per cinc tipus de participacions de la comunitat als centres docents i a més ens senyala les més adients per fomentar l'èxit educatiu.

Els tipus de participacions:

1. Informativa: les famílies són informades de les actuacions portades a terme a les escoles, un cop aquestes ja han estat decidides i aprovades.
2. Consultives: les famílies formen part dels òrgans estatutaris dels centres docents.
3. Decisiva: les famílies participen en els òrgans de decisió o en òrgans nous creats amb la finalitat que les famílies dels infants formin part de les decisions que es prenen al centre. Les decisions a les qual s'arriben es fan de manera consensuada. Amb aquest tipus de participació els centres es garanteixen un ensenyament de qualitat
4. Avaluativa: les famílies formen part dels processos avaluatius dels alumnes i dels centres escolars.
5. Educativa: família i docents participen conjuntament en activitats educatives des de dues vessants: en l'aprenentatge dels infants i en la seva pròpia formació. A través d'aquest tipus de participació l'escola per una banda aconsegueix més recursos humans amb la participació de les famílies donant suport a les activitats d'aprenentatge i per l'altra aquests adults es converteixen en referents positius per estudiants de diversos entorns culturals i socials.

D'aquests cinc tipus de participacions explicats tres s'han identificat com els més positius per fomentar i garantir l'èxit educatiu, aquests són el decisiu, l'avaluatiu i l'educatiu. (Flecha, 2010)

Un exemple d'aquest tipus de participació anomenat educativa el trobem a les Comunitats d'aprenentatge. Aquestes són un model de centre participatiu obert a la comunitat, en el marc de l'escola inclusiva, per donar resposta de forma igualitària als reptes i necessitats que es plantegen en l'educació del segle XXI (Elboj et al, 2002: 74-75)

És un projecte de transformació de centres educatius que busquen la superació de les desigualtats socials i educatives des de la transformació del centre i del context social, en lloc d'adaptar l'ensenyament a aquells grups culturals

marginats o amb risc d'exclusió social. Aquesta experiència busca la participació de tota la comunitat educativa per oferir una educació de qualitat a tot l'alumnat (Garreta, 2007: 117- 118).

Les actuacions educatives d'èxit de les Comunitats d'aprenentatge són les següents:

Els grups interactius: ens permeten afavorir el l'aprenentatge dialògic a l'aula. L'objectiu d'aquests grups és que cap alumne hagi d'anar fora de la seva aula per fer-li adaptacions. El que es fa és orientar i donar suport al professorat diferents persones (altres professionals, familiars, etc) per ajudar en el procés d'aprenentatge de l'infant. Totes les persones que formen part de l'entorn més proper del nen o nena i influencien en el seu aprenentatge participen en els denominats grups interactius aportant la seva diversitat de coneixements i fomentant d'aquesta manera l'aprenentatge entre iguals (Elboj et al, 2002: 76, De Gracia i Elboj, 2005: 104 -109, Elboj, 2003: 97- 99).

La formació de familiars: aquesta formació incideix positivament en el procés d'aprenentatge dels infants. Les Comunitats d'Aprenentatge porten a terme processos de formació no només per a personal docent i alumnes, sinó també, pels familiars. D'aquesta manera les famílies amplien els seus coneixements envers diversos tema d'interès per ells i s'afavoreix la coordinació i relació entre els dos contextos tan importants en la formació dels nens i nens: la família i l'escola. Alguns exemples que podem destacar són: tertúlies literàries dialògiques, anglès, etc (Elboj et al, 2002: 76, Martínez i Niemela, 2010: 73 - 74).

Des de les Comunitats d'Aprenentatges també es porta a terme el **model dialògic de prevenció de conflictes** en el qual s'implica tota la comunitat educativa (alumnes, professors, familiars, voluntariat i altres professionals). El que es pretén és que mitjançant el diàleg i de forma consensuada s'arribin a acords que afavoreixin la convivència i eliminar qualsevol tipus de conflicte (Elboj et al, 2002: 76).

I per últim altres pràctiques portades a terme a través de les Comunitats d'Aprenentatge i que afavoreixen i acceleren el procés d'aprenentatge de la lectura i a la vegada que li donen significat són la **lectura dialògica** a través d'activitats com les **tertúlies literàries dialògiques, biblioteques tutoritzades o grups interactius**. El criteri per la selecció dels textos és que han de ser considerats uns clàssics de la literatura, ja que d'aquesta manera contribueixen millor a l'aprenentatge i facilitant el treball dels valors i la reflexió sobre els conflictes. (Siles, 2007: 66 -71).

Un altre aspecte també emmarcat dins les Comunitats d'aprenentatge són les comissions de participació. En aquestes comissions totes les persones que formen part aporten les seves opinions de forma igualitària. La decisió final depèn de l'adequació de les propostes per aconseguir els objectius plantejats. És a dir, aquestes comissions treballen conjuntament per avaluar i reorientar el treball que es realitza a les escoles (Sarto i Venegas, 2009: 163).

En resum des de l'escola ja s'ha de treballar per fer possible aquesta participació de les famílies al centre, fer-ho possible a través de les dues vies que disposen al centre. Posar en marxa tots el mecanismes per poder arribar a una participació real i efectiva, fent que les famílies dels nens i nenes de l'escola entrin a dintre formin part de tota la comunitat educativa.

7 Obstacles en la relació i participació de les famílies a l'escola

Moltes vegades es parla sobre les dificultats o la manca de participació de les famílies al centre escolar.

Tot això ha portat a diferents estudis per determinar les causes que dificulten aquesta relació i participació entre famílies i docents. Moltes vegades aquestes dificultats venen donades pel ritme de vida actual que portem (pares i mares treballant, etc), llavors es fa difícil poder assistir a les activitats, reunions, etc

que es programen des de les escoles. També es considera que aquesta manca de participació pot ser donada per la falta de motivació dels pares i mares envers les activitats i temàtiques que es tracten (Comellas, 2009: 123 -131, Garreta, 2007: 10 -12).

Un altre aspecte que es considerat una dificultat és la falta de coneixement per part de l'escola del valor que donen les famílies al fet de compartir inquietuds, idees o interessos amb el centre, quina és la visió que tenen les famílies en relació aquesta col·laboració.

Saber quina visió tenen de la repercussió pràctica de les trobades i reunions en el propi fill o filla o en la família en general, o de les repercussions positives o negatives que tenen en les actituds educatives segons si s'hi participa o no. Totes aquestes qüestions són imprescindibles per poder identificar els obstacles (Comellas, 2009: 123 -131).

És important també analitzar la participació que s'ofereix a les famílies, les hores que els hi donen per poder assistir a les reunions, a les entrevistes, a diferents activitats de participació, etc (Gomez, 2010).

No es dóna la possibilitat de decidir entre tots/es aquesta participació entre docents i famílies, per tant, això no és oferir la possibilitat de formar part de la escola, de fer que es sentin acollits, de participar en la formació dels seus fills i filles (Casals, 2012: 24).

En conclusió com hem pogut veure existeixen diverses barreres que poden dificultar la relació i la participació entre famílies i docents. I també hem vist quina importància té que els centre docents coneguin les idees que les famílies tenen envers aquesta relació i participació així com els seus punts febles i forts. Aquest seria un primer pas per poder fomentar una col·laboració mútua que garanteixi l'èxit educatiu de tots els membres de la comunitat educativa.

8 Estratègies per fomentar la relació i participació de les famílies a l'escola

A continuació es presenten diferents estratègies per fomentar aquesta relació i comunicació basant-nos en els obstacles esmentats anteriorment i en els aspectes positius que té aquesta col·laboració conjunta.

Comelles (2009: 126) argumenta que “un dels primers aspectes que s’han de tenir presents des de les escoles és com es fan les convocatòries, quin contingut tracta perquè sigui interessant i quina serà la manera de plantejar-lo”

És important trobar diferents camins de relació, on es puguin valorar les diferents experiències tant de pares i mares com de docents, poder compartir aquestes experiències amb altres professionals, per poder veure com es poden enfocar diferents temes, visions, etc. També és molt important motivar a les famílies amb les propostes que es facin perquè així d’aquesta manera augmenti la seva participació i implicació en les activitats del centre.

Per tant, és important conèixer quines són les inquietuds, dubtes, etc que tenen les famílies per poder enfocar les trobades relacionades amb els seus temes d’interès. Un altre aspecte molt important és que es faci treball conjunt entre famílies i professorat perquè esdevé necessari per conèixer quina idea té la família sobre l’educació, arribar a acords sobre hàbits i criteris educatius adequats per cada edat. El contacte amb les famílies enriqueix el procés educatiu i ajuda a l’intercanvi de opinions i experiències. És important que les dues institucions trobin espais per la comunicació, per estimular la relació i la participació.

Com ja hem vist el paper dels docents és molt important i per aquest motiu seria fonamental que els professors rebessin una formació inicial que els permetés poder identificar els interessos de les famílies i les seves necessitats.

Trobem diferents maneres de fomentar el que hem mencionat anteriorment, a través de reunions a la tarda amb les famílies i els docents comparteixen a més del cafè l’intercanvi d’idees i interessos, en altres a través d’excursions en les

quals els pares estan implicats, entra a les aules dels seus fills i filles per aportar les seves experiències i coneixements.

També poden participar a través de la realització de la revista escolar, ajudar a muntar una festa de l'escola, organització de la biblioteca escolar. Tot aquests recursos nombrats ajuden a crear i trobar espais, moments i maneres de compartir amb les famílies el procés educatiu dels seus fills i filles amb la finalitat principal de millorar l'educació i aconseguir el ple desenvolupament global.

En relació a les AMPAS és important que donada la funció social que tenen han d'anar més enllà de corregir les dificultats i carències del sistema educatiu. En definitiva, s'ha de fomentar els vincles entre famílies i docents, planificar activitats d'aula i activitats extra curriculars on els pares i mares puguin participar, crear espais per fomentar els diàlegs igualitaris i de participació. Treballar en la formació dels pares i mares i docents i donar suport a les AMPAS per mitjà de programes i dotar-los de recursos.

En resum, és important continuar treballant en la mateixa línia per progressar en el descobriment de mètodes i tècniques que permetin i facin cada cop més real aquesta col·laboració mútua, ja que com hem vist al llarg del marc teòric aquesta relació es garanteix d'una educació de qualitat per els infants.

9 Tècniques de comunicació

Un dels graus més bàsic de la col·laboració i relació entre la família i l'escola es troba en l'intercanvi d'informació que s'estableix entre ambdós.

Les tècniques d'informació entre les dues institucions poden ser diverses, a continuació s'esmenten les més importants.

- ✓ Les entrades i les sortides diàries: el moment de portar i recollir a l'infant és essencial per comentar aquelles incidències i qüestions que tant les famílies com els mestres consideren que es necessari compartir. Aquests intercanvis han de transcorre en un clima de confiança, cordialitat (Escola bressol Municipal El petit príncep: 2013).

Tot i que hem de tenir present que hi ha certs aspectes, que encara que apareixien en les situacions de entrades i sortides del centre, han de ser traslladades a altres moments per tractar-les amb més tranquil·litat per poder-les parlar amb més profunditat (Prat i Del Rio, 2003: 166 -170).

- ✓ L'agenda o llibreta: aquest canal d'informació és molt útil ja que va i ve diàriament de casa a l'escola i a l'inversa.

Les famílies poden anotar tot el que considerin important per l'estància del nen i de la nena a l'escola, per exemple, si ha dormit poc, ha esmorzat malament, etc. Però a més l'agenda o llibreta també pot servir perquè les famílies escriguin fets que han sigut importants per al seu fill/a.

També els educadors escriuen diàriament a l'agenda aspectes de la vida diària, activitats que s'han realitzat al llarg de la jornada escolar, o aspectes que els mestres consideren que val la pena destacar (Escola bressol Cavallers: 2013).

Les agendas o llibretes són eines molt útils, l'ús principal es realitza a les escoles bressol, tot i que, hi ha centres on fan el segon cicle d'educació infantil que també les utilitzen. Constitueixen un bonic record en el que queden registrades les primeres vivències (Prat i Del Rio, 2003: 166 -170).

- ✓ Convocatòries i recordatoris: es tracta de formes de citar als pares a reunions, entrevistes o actes diversos, de forma escrita. La informació s'expressa de forma breu i clara, ja que si es tracta d'escrits molt llargs i pesats, pot ser que molt pares no els llegeixin (Ceip Eulàlia Bota, 2013).

Les convocatòries s'ha d'entregar a les famílies amb antelació suficient per permetre que es puguin organitzar per assistir. Els recordatoris es donen el

dia d'abans, i es recorda la data, l'hora i el lloc de l'activitat (Prat i Del Rio, 2003: 166 -170).

- ✓ Els informes individuals: s'han de fer de forma periòdica, ja que d'aquesta manera es pot veure l'evolució i els progressos dels infants. Encara que no existeix un model unificat d'informe, és convenient que tots els mestres d'un mateix centre treballin amb un criteri i format consensuat (Prat i Del Rio, 2003: 166 -170).
- ✓ Els qüestionaris o entrevistes d'ingrés: són útils perquè permeten recollir una informació estandarditzada i similar de totes les famílies (Escola bressol Municipal Dolors Canals, 2013). S'utilitzen generalment a l'inici de l'escolarització i poden tenir preguntes obertes i/o tancades.
- ✓ *Algunes de les qüestions que són importants saber* (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 322):
  - Dades personals: noms, direccions, telèfons, etc. Són útils per poder establir una comunicació.
  - Dades sobre l'evolució general de l'infant: fins al moment de la seva escolarització al centre.
  - Història educativa: si ha estat matriculat en un altre centre.
  - Entorn de l'infant: amb qui viu, etc.
  - Hàbits: horaris de son, qüestions relatives a l'alimentació, etc
  - Estils de joc: joguines que li agraden més, tipus de joc que predomina, etc.
  - Estils de relació: com es relaciona amb la resta de membres de la seva família i amb els desconeguts. Com es relaciona amb la resta d'infants quan està al parc, com es comunica.

- ✓ Les entrevistes individuals: aquestes s'utilitzen per parlar amb els pares d'un alumne en concret, s'ha de mantenir la discreció que això implica. És important que es convoquin amb temps suficient perquè els pares es puguin organitzar per assistir, acompanyant si es possible, el comentari verbal amb una convocatòria escrita que exposi l'objectiu general (Escola bressol Dolors Canals, 2013). A l'inici de l'entrevista, és convenient plantejar els objectius deixant la possibilitat de parlar de altres temes que interessin als pares.

En definitiva és necessari la col·laboració amb les famílies per desenvolupar totes les capacitats dels infants. I per aquest motiu es fa necessari buscar canals i tècniques de comunicació per facilitar la relació i participació.

10 Contextos de desenvolupament

Família i escola són dos contextos de desenvolupament que influeixen de manera essencial en el procés de creixement i desenvolupament de l'infant.

Aquests contextos tenen una sèrie de funcions: (Casanovas, De haro, Gil, Marín i Riera, 2007: 19)

- Generen estímuls educatius
- Donen possibilitat de posar-los en acció
- Ofereixen normes per regular la conducta social
- Ofereixen models perquè siguin copiats
- Ofereixen valors de forma jerarquizada per suscitar actituds positives.

Existeixen diferents **sistemes que proporcionen experiències** i exerceixen influències sobre el nen/a; aquests sistemes són:

El microsistema és el context pròxim en què aquesta persona es mou. La família és, potser, el microsistema més important (Prat i Del Rio, 2003: 50- 51,

Gifre i Esteban, 2012: 83). El mesosistema comprèn les relacions entre els principals àmbits que, a més de la família, influeixen en el desenvolupament del nen i de la nena (centre escolar, etc.). El macrosistema és el compendi dels valors culturals, les creences i els successos històrics esdevinguts en la comunitat i que poden afectar els altres sistemes ecològics. Sens dubte, els valors o principis existents en una determinada societat influeixen directament en el comportament de les persones i en la manera d'entendre què és l'educació (Prat i Del Rio, 2003: 50- 51, Solé, 1996: 11- 12).

A continuació s'enumeren algunes actuacions i pràctiques educatives que han de compartir aquests dos contextos per facilitar un bon desenvolupament global de l'infan (Bassedas, Huguet i Solé, 2006: 47)

- Les famílies i educadors han de demostrar afecte freqüentment, interessar-se per les coses que els hi passen, respectar i confiança per l'infant i per les seves possibilitats.
- Fan complir els acords i les normes prèviament preestablertes i consensuades, a partir de raonaments fets amb els infants, amb fermesa però també amb una certa flexibilitat.
- Estimulen als infants perquè continuïn desenvolupant-se i avançant en els seu aprenentatges.
- Tenen una relació de respecte mutu i amb llaços de confiança en les capacitats de millora i avenç de l'infant.

10.1 Família

La família és el primer agent de socialització. Dins del seu context l'infant s'anirà formant com a persona, anirà establint les primeres relacions i es desenvoluparà la seva pròpia imatge i la del món que l'envolta. La funció que desenvolupa és insubstituïble en el desenvolupament afectiu i emocional (Monereo i Solé, 2010: 127, Mir, Batle i Hernandez, 2009).

De les accions educatives realitzades per aquests en primera instància, dependrà que el nen aconsegueixi l'aprenentatge de conductes socials que li facilitin la integració en el món del qual forma part.

Els aprenentatges que el nen adquireix en el context familiar influeixen de manera important en la seva conducta actual i en les seves possibilitats d'acció futura (Casanovas et al, 2007: 19)

Les famílies són les encarregades de crear el context més adient per als seus fills/es perquè puguin desenvolupar-se físicament i socialment. És a dir han de cobrir les seves necessitats bàsiques.

Podem agrupar aquestes necessitats en tres grups (Casanovas et al, 2007: 20, Comellas, 2011: 5 -9):

1. Físic

- Una adequada alimentació
- Una higiene acurada
- Activitat corporal variada per afavorir el seu desenvolupament motor
- Protegir-los dels perills reals.

2. Cognitiu

- Els infants necessiten estimulació sensorial i aquesta ha de ser variada i relacionada amb les seves capacitats.
- Oferir-li un ambient adient per poder explorar i conèixer el seu entorn físic i social.
- Ajudar-los a comprendre el significat de les coses, la realitat que els envolta.

3. Emocional i social

- Seguretat emocional, és a dir, la necessitat que té l'infant de sentir-se acceptat i volgut. Els vincles que estableixi actuen com una plataforma per construir la seva autoestima i les relacions socials. Aquestes vivències afectives, també li faciliten tenir conductes d'exploració i d'intercanvi.
- Relacionar-se amb els seus iguals i amb les altres persones del seu entorn.
- Participar dins de l'àmbit familiar i social i ser cada cop més autònoms.
- Afavorir i estimular el joc, ja que aquest, afavoreix l'oportunitat de gaudir, d'aprendre i de relacionar-se.

És evident que la forma d'actuar dels pares envers als seus fills/es influirà de manera essencial en el seu procés de desenvolupament integral.

Les funcions educatives (Casanovas et al, 2007: 21) que s'atribueixen a la família:

1. Desenvolupar un autoconcepte positiu
2. Autoestima
3. Socialització
4. Valors

10.2 Escola

L'escola representa una de les formes més evidents que disposen els infants per relacionar-se, una institució organitzada per a la transmissió de continguts i formes de comportar-se socialment desitjables. És un context molt determinant en el desenvolupament social. El centre escolar representa una societat en miniatura, en la qual per poder viure en grup es necessari el respecte d'unes normes de convivència. La formació de l'autoconcepte, la autoestima i les primeres relacions d'amistat troben un espai important a l'escola (Casanovas et al., 2007: 39).

L'escola és la segona gran font d'accions educatives, tant de caràcter social, com cultural i emocional. El seu efecte, especialment en els primers anys, està supeditat a:

- Els trets de maduresa.
- Les adquisicions que el nen/a vagi fent en el seu ambient familiar en relació amb la capacitat de comunicació verbal i emocional, la capacitat d'exploració, la capacitat de controlar impulsos agressius, el respecte vers els altres, la cura de l'entorn, etc (Casanovas et al , 2007: 21).

L'educació infantil, quant a la corresponsabilitat en la formació de l'individu, dirigeix les seves accions educatives vers els següents objectius (Lojo, 2006: 15):

- Prendre consciència de si mateixos i del món que els envolta.
- Desenvolupar la capacitat d'observació, atenció, imaginació i creació.
- Desenvolupar la capacitat d'expressió de pensaments i sentiments de forma verbal i no verbal.
- Estructurar el llenguatge.
- Desenvolupar la capacitat d'expressió corporal, plàstica, musical i d'autonomia personal.
- Incorporar hàbits i actituds de convivència.
- Fomentar hàbits i actituds que promoguin una vida sana.

A l'institució escolar hi ha normativa sobre la relació família i escola. A continuació s'anomenen aquests documents i es fa una petita explicació dels mateixos. També fem referència a la llei d'educació de Catalunya (LEC)

Com ja sabem la família és la primera encarrega d'atendre i educar l'infant, però els centres educatius col·laboren en aquesta tasca. Tenen la missió d'aportar al nen o nena experiències de vida i de relació en un àmbit diferent i complementar la tasca de les famílies.

Des d'aquesta perspectiva, la tasca de les persones que tenen cura dels infants es professionalitza i pren una intencionalitat educativa clara, que haurà de

respondre a una planificació tant en les activitats d'aprenentatge dirigides als infants com en la coordinació entre famílies i docents.

Tot això es recull en diferents documents que estan al centre i que són l'eix vertebrador a partir del qual s'organitzen les actuacions dels mestres i també les dels pares, en allò que els sigui propi, segons les competències de cadascuna de les institucions.

Cal dir que els projectes dels centres estan relacionats entre si, depenen els uns dels altres i es reforcen mútuament.

El projecte educatiu de centre (PEC)

El projecte educatiu el podríem definir com un instruments que orienta i guia les decisions que s'hauran de prendre a l'hora de realitzar la proposta educativa i organitzativa del centre.

Durant l'elaboració del PEC és una ocasió excel·lent per reflexionar sobre la pràctica educativa i consensuar els principis i valors que donin identitat al centre. En aquest punt al projecte educatiu de centre es recull la importància d'insistir en la participació de les famílies, ja que això ajuda a l'enriquiment de tota la comunitat educativa (Casanovas et al, 2006: 11-29)

Dintre del PEC trobem el *Reglament de règim intern (RRI)*. En aquest document també hi ha un apartat on es recull la participació de les famílies al centre escolar, en aquest escrit es recull la manera de regular i optimitzar la convivència de tots els membres de la comunitat educativa, entre ells les famílies. Un exemple que trobem és les diferents formes de comunicació amb les famílies. P.ex.: sempre que s'ha de comunicar alguna cosa a les famílies, es posa un fullet informatiu a la llibreta i a més es penja al tauler de l'entrada (Casanovas et al, 2006: 11-29)

Un altre document del centre és el *projecte curricular de centre (PCC)* en ell es recull les propostes d'intervenció pedagògica contextualitzades a partir de la realitat de cada centre. En aquest escrit també trobem uns apartats on es fa referència als aspectes metodològics del centre i als criteris d'organització

espaciotemporal on es parla sobre concretar les formes de col·laboració amb les famílies.

Un exemple d'aquesta relació i participació amb les famílies (Casanovas et al, 2006: 11-29, Bassedas, Huget i Solé, 2006: 301-302):

- És molt important que els familiars que acompanyen a l'infant, tant a l'entrada com a la sortida de l'escola, entrin a l'aula. Ja que això permet:
  1. Crear un clima de confiança entre els educadors i les famílies.
  2. Observar la relació dels adults amb els infants.
  3. Intercanviar directament informació respecte a l'infant.
  4. Oferir a l'infant una continuïtat natural entre els àmbits de casa i de l'escola

Programacions d'aula també han de preveure la participació de les famílies en les activitats que es fan. Fent-los partícips a través de les aportacions dels seus coneixements i experiències (Casanovas et al, 2006: 11-29).

I per concloure aquest apartat parlaré de la Llei d'educació de Catalunya. Uns dels principals objectius d'aquesta llei és potenciar la participació de les famílies al centre, amb la finalitat de millorar l'educació i per aquest motiu es recullen una sèrie de drets i deures envers els docents i les famílies (Llei orgànica, 2009). El resum dels aspectes sobre la relació família i escola es troba a l'annex 1.

En resum, escola i família són els principals contextos de desenvolupament dels infants, i per aquest motiu no es poden separar, tots dos han d'anar units i en la mateixa línia.

11 Procés d'investigació i metodologia

Orientació Metodològica

L'orientació metodològica utilitzada per aquest treball va ser una investigació - acció, ja que a més d'investigar com ja he dit anteriorment la teoria relacionada amb aquest tema i els problemes que en deriven es va portar a terme una recopilació de la informació relacionada amb les tècniques i moments de participació i relació d'aquestes dues institucions. Tot això va permetre fer una reflexió de les dades obtingudes, mitjançant diferents tècniques de recollida de documents que posteriorment van ajudar a formular correctament la identificació del problema i el disseny de la proposta de canvi.

Dimensió de l'Estudi

Els aspectes concrets que s'han estudiat i analitzat en relació al plantejament del problema proposat van ser els següents: l'actual ritme de vida, la possible existència de manca de motivació dels pares envers les activitats escolars dels centre, veure si aquestes activitats preveuen la participació dels pares, la idea que té la família en relació aquestes activitats, a les reunions, les entrevistes, els tallers que organitza l'escola, si els sistemes utilitzats per l'escola per fomentar i potenciar la comunicació i la relació entre família i escola, són els adequats. També quins canals utilitza l'escola per transmetre la informació.

Instruments

Per poder obtenir totes les dades en relació a les dimensions anteriorment esmentades van ser utilitzades les següents tècniques de recollida de dades.

- L'observació és una eina molt útil en el camp de l'investigació que va permetre fer un seguiment de les conductes que es volien estudiar i analitzar aquesta observació va ser delimitada amb la màxima precisió fent especial atenció en les conductes desitjades. Va ser realitzada a les reunions, entrevistes a les que es va assistir entre famílies i docents, també es va examinar les trobades a les entrades i a les sortides de

l'escola. Tot això va permetre veure les actituds que tenen les dues institucions, les motivacions, el temps que dediquen, els diferents canals que utilitza l'escola per transmetre la informació a les famílies, etc

- També es va fer servir un diari de camp on es van anotar tots aquells aspectes significatius i essencials per la investigació. Ja que això va permetre registrar totes aquelles coses, sentiments, percepcions, actituds, comportaments, etc, que van sorgir durant el desenvolupament de l'observació.
- També es van fer entrevistes, que van ajudar a obtenir més informació sobre la idea que tenen les famílies envers les activitats que es realitzen al centre, sobre la seva participació, relació amb els mestres, etc.

Per la realització de les entrevistes es va servir l'índex per a la inclusió (Ainscow i Booth, 2004: 50-65).

Les entrevistes es van fer individualment seleccionant prèviament a les persones entrevistades. Les preguntes que es van formular van ser obertes per intentar obtenir una gran quantitat d'informació. I un cop es va obtenir la informació es va transcriure el més aviat possible perquè així d'aquesta manera no es perdien tots els aspectes significatius. Les preguntes que van realitzar es troben a l'annex 4.

- A més d'aquestes tres tècniques es va fer servir una gravadora, sempre informant a les persones sobre la seva utilització i amb el seu consentiment previ (durant la realització de les entrevistes i l'assistència a reunions i sessions d'informació entre pares i docents). Ja que d'aquesta manera no s'havia d'anotar tot, i es podia estar més concentrat, i s'afavoria l'interacció, sobretot durant les entrevistes. I això va permetre obtenir més informació.

Procediment

El procediment que es va portar a terme per obtenir les dades ha estat el següent: primer de tot per tenir tota la informació teòrica necessària es va buscar informació a diferents llibres, articles i documents relacionats amb aquesta temàtica. Posteriorment, per poder conèixer i analitzar les tècniques i moments de participació i comunicació que el centre disposa, es va observar i consultar els documents que disposa el centre que fan referència a la relació família-escola, les cartes adreçades als pares, es va assistir a entrevistes entre el professorat i les famílies, observació dels taulers informatius de l'escola. Es van anotar tots aquells aspectes que s'han considerat significatius per el treball i a més també s'han realitzat entrevistes a pares i docents, per saber, entre altres coses, quina és la participació que té la família al centre a través de l'organització de festes, tallers, etc. En aquest punt les persones entrevistades van ser els professors tant d'infantil com de primària, ja que podem obtenir dades significatives en les dues etapes; i pel que fa a les famílies, en un primer moment es va informar del treball que es portava a terme i la necessitat d'entrevistar diverses famílies del centre, i per tant tots aquells que van estar interessats en col·laborar i ajudar a recopilar informació necessària van ser els entrevistats, perquè des d'un principi es va pensar que qualsevol família podria aportar informació molt important i significativa. Les entrevistes que es van realitzar, com ja s'ha dit anteriorment, van ser amb preguntes obertes, la qual cosa va facilitar l'obtenció de més informació.

Durant les entrevistes primerament es va lliurar a les persones un full de consentiment on s'explicava el treball portat a terme i el seu propòsit. Els fulls de consentiment de les persones entrevistades es troben a l'annex 5.

La funció de l'entrevista, allò que es pretén aconseguir va ser obtenir informació per poder identificar els possibles obstacles i d'aquesta manera poder elaborar una proposta de millorar a partir de l'anàlisi de tota la informació recopilada, tant amb les entrevistes, com les observacions, les anotacions del diari de camp i els registres de veu.

Les entrevistes es van realitzar amb preguntes obertes, de manera que la persona va poder expressar les seves idees, pensaments i opinions. En tot moment es va mantenir una interacció positiva i respectuosa, escoltant atentament tota la informació facilitada. La durada de les entrevistes van ser de 20 -25 minuts aproximadament. La quantitat de persones entrevistades van ser 11 (5 famílies, 5 docents i 1 membre de l'AMPA).

Finalment totes les dades obtingudes durant aquests dos mesos es van analitzar. Com que la investigació portada a terme ha seguit una línia metodològica qualitativa (entrevistes, observacions i anotacions significatives i rellevants al diari de camp) l'anàlisi de dades també va ser qualitativa.

Un cop es va disposar de tota la informació recopilada el primer que es va fer va ser la transcripció de totes les dades obtingudes en un format que va permetre tenir tota la informació recopilada i fàcilment llegible. Posteriorment es va codificar aquesta informació, és a dir, es van agrupar les dades en categories que concentren les idees, conceptes i/o temes similars, trobats durant el treball d'investigació. Amb totes les dades codificades, es va passar a la identificació dels possibles problemes i obstacles en la relació i participació de la família i el centre escolar i posteriorment es va passar a l'elaboració de les conclusions i la proposta de millora en funció de tota la informació obtinguda i analitzada durant aquests dos mesos.

12 Recollida de dades del procés d'investigació

A continuació es presenta en una graella el pla de treball portat a terme per la recollida de dades d'aquesta investigació a l'escola CEIP Pau Casals de Barcelona. Les dades recollides es troben a l'annex 2 i les transcripcions de les entrevistes a l'annex 3.

Setmanes	Descripció de les tasques realitzades
Setmana 1 Del 21 al 25 de gener.	Observació i anotació de les diferents formes de comunicació i relació entre docents i famílies durant les entrades i les sortides i a través de l'agenda escolar.
Setmana 2 Del 28 de gener a l'1 de febrer.	Observació i anotació de les tècniques utilitzades pel centre per transmetre informació de caràcter més oficial: notes informatives, cartes, sol·licituds d'entrevistes, reunions, etc.
Setmana 3 Del 4 al 8 de febrer.	Consulta dels documents del centre. Observació i anotació de la participació de les famílies a la celebració de la festa de Carnestoltes a l'escola.
Setmana 4 Del 11 al 15 de febrer.	Consulta dels documents del centre.

<p>Setmana 5</p> <p>Del 18 al 22 de febrer.</p>	<p>Consulta de documents del centre. Assistència a reunió sobre els informes dels infants de P4 entre famílies i tutora de l'aula.</p>
<p>Setmana 6</p> <p>Del 25 de febrer a l'1 de març.</p>	<p>Assistència a reunió per parlar sobre els informes dels infants de P4 entre famílies i tutora de l'aula. Observació i anotació de la informació destinada a les famílies als diferents taulers informatius de l'escola.</p>
<p>Setmana 7</p> <p>Del 4 al 8 de març.</p>	<p>Realització de tres entrevistes al professorat. Una tutora de sisè de primària, altra de P3 i la directora del centre.</p>
<p>Setmana 8</p> <p>De l'11 al 15 de març.</p>	<p>Es van realitzar un total de set entrevistes. Cinc amb famílies d'infant tant de primària com d'infantil. Una a un membre de l'AMPA i una amb la tutora dels infants de P5. Consulta de documents.</p>
<p>Setmana 9</p> <p>Del 18 al 22 de març.</p>	<p>Entrevista amb docent, es va realitzar una entrevista amb la tutora dels infants de P4.</p>

13 Anàlisi de les dades

A continuació s'exposa l'anàlisi de les dades, d'aquest anàlisi han sortit diferents temes d'interès per la investigació i a continuació es presenten des de la perspectiva dels diferents agents entrevistats, des de l'anàlisi de la documentació i les anotacions realitzades a través de les observacions. Els temes d'interès són vies de participació a la gestió de l'escola, la relació família i escola i finalment la participació de la famílies al centre.

- Vies de participació a la gestió de l'escola (aquestes vies de participació són el Consell escolar i l'AMPA, i queden recollides en el Projecte Educatiu del Centre (PEC)).

Família:

Les famílies no tenen clar quines són les funcions que tenen aquestes dues vies de participació a l'escola. La informació que els arriba no és suficient, tal i com ells diuen, i tampoc ho és la manera de fer-la arribar, ja que a través de les notes informatives i a vegades els taulells, no és suficient.

Específicament pel que fa a l'AMPA hi ha divergències entre les famílies. Des de l'associació demanen més col·laboració de les famílies per poder portar a terme les activitats i serveis que ofereixen, com per exemple: formació de familiars i assessorament, celebració de festes, etc. A l'annex 5 B d'aquest treball es troba el document de les propostes d'activitats que van realitzar a principi de curs. I que per aquestes dificultats mencionades anteriorment no s'han pogut portar a terme. A l'annex 5 A es troben les activitats que si que s'han pogut realitzar a l'escola.

Les famílies expliquen de forma negativa que té una estructura molt tancada, que dificulta la participació, les informacions que es volen comunicar no es fan per les vies (notes informatives) adequades per fomentar la implicació i la participació.

Moltes vegades tal i com diuen les famílies ni tan sols t'assabenten que hi ha una reunió convocada o que ja s'ha realitzat.

També hi ha segregació entre escola i AMPA en l'organització i col·laboració d'activitats i de les festes del centre, des de l'associació s'estan intentant ajuntar-se per poder realitzar conjuntament aquestes activitats.

Escola:

L'escola des dels seus professionals, argumenta que les dues vies de participació que té el centre són adequades perquè les famílies es puguin implicar i participar al centre.

A través d'aquestes dues vies poden formar part del procés educatiu dels seus fills/es. Així com col·laborar amb l'escola en la realització de les festes que es celebren.

- Relació família-escola (al Pla Anual es recull les diferents tècniques de comunicació que utilitza l'escola per la relació amb la família).

Família:

En relació a la convocatòria de reunions i entrevistes, moltes famílies es troben amb problemes per poder assistir, per exemple per les hores en les que es convoquen les reunions i en conseqüència a la feina han de recuperar les hores que han fet servir per poder anar a la reunió.

Ja que aquestes reunions es realitzen durant la jornada laboral dels mestres, principalment al migdia.

En relació a les tècniques de comunicació les famílies consideren que l'intercanvi d'informació a les entrades i a les sortides, està bé, però també seria important poder compartir una agenda entre escola i família, perquè moltes vegades és difícil poder establir aquest contacte informal al principi i al final de la jornada escolar.

Per altra banda en relació a la comunicació més oficial (cartes, notes informatives, etc), les famílies consideren que moltes vegades aquestes informacions es posen directament a les motxilles dels infants i no t'assabenten que estan allà i els taulells informatius tampoc estan en un lloc de fàcil visibilitat, ja que passen i no s'hi fixen.

Escola:

El professorat de l'escola diu que en aquest document és recull la relació entre el centre i les famílies.

En relació a les reunions i entrevistes, el mateix professorat reconeix que l'horari idoni per convocar-ho seria al final de la jornada escolar, sobretot a partir de les cinc de la tarda endavant, que és quan les famílies han finalitzat la seva jornada laboral i per tant tenen moltes més facilitats per poder assistir.

Però aquestes reunions i entrevistes es convoquen durant la jornada laboral dels docents, només en casos molt excepcionals les entrevistes es realitzen en altres horaris perquè les famílies puguin assistir.

El professorat creu que aquesta relació i comunicació informal entre famílies i docents és suficient per l'intercanvi de la informació diària amb totes les famílies, encara que tal i com ells i elles diuen és fa impossible poder atendre a totes les famílies.

En relació a la informació de caràcter més formal, l'escola considera que les cartes i notes informatives que es fan arribar a les famílies a través dels infants són adequades. A més, les famílies dels nens i nenes del centre disposen de diversos taulells informatius amb aquesta informació.

- Participació de les famílies al centre

Família:

Tal i com es va poder comprovar a través de les entrevistes amb les famílies, consideren molt important la seva participació al centre com a part del procés de desenvolupament dels infants.

Estan disposats a participar en les activitats que se'ls proposi, així com a proposar idees per portar a terme a l'escola, tant a nivell específic de l'aula com a nivell general de tota l'escola. Durant les entrevistes que es van realitzar van sorgir diferents idees, com per exemple, fer un taller de contes, de disfresses, de cuina, etc.

Existeixen diferents documents (projecte lingüístic, pla anual, etc) que recullen la seva participació al centre.

Però les famílies no saben realment quina és la funció i paper que tenen en aquests projectes. Com per exemple en el cas del nomenament a principi de curs de pares delegats de curs. Les famílies no tenen clar quin és realment el paper que ha de fer aquesta persona, ja que no hi ha una implicació ni participació directa a l'escola ni a les activitats educatives.

Escola:

Els docents consideren que la participació i la implicació de les famílies a l'escola és molt important i beneficiosa. Per aquest motiu a les entrevistes explicaven les diferents participacions de les famílies a les activitats del centre, tot i que a vegades més que de participació i implicació parlaven de col·laboració d'una manera molt puntual, en la realització d'algun taller si es dóna el cas, en el desenvolupament d'un projecte. Però com una participació esporàdica, de tant en tant, no contínua i sistemàtica.

També es va exposar que moltes vegades a les famílies els hi costa fer aquesta "participació", ja sigui per motius de feina o altres aspectes.

Les famílies tenen diferents formes de participació a l'escola que es recullen en els diferents documents i tal i com expliquen ells/es, és el cas dels pares delegats de curs.

El professorat explica que aquests pares nomenats són els encarregats de la relació entre els tutors i les famílies, així com col·laborar en el desenvolupament de les activitats amb els mestres/tutors de l'aula.

14 Conclusions

A partir de la recollida de dades i de l'anàlisi posterior en relació al marc teòric anteriorment presentat es conclou que l'escola compleix amb les funcions i practiques establertes per llei però que manca d'elements a nivell de comunicació i relació entre les dues institucions, les vies de participació es mostren tancades i amb poca informació i en relació a la participació de les famílies, aquesta és bastant inexistent. A continuació es presenta la conclusió d'aquest estudi.

Podem establir que en aquesta escola el tipus de participació que es porta a terme és la informativa (Flecha, 2010), és a dir, les famílies són informades de les activitats, projectes, etc que el centre realitza un cop aquests ja han estat aprovades i acordades pel professorat.

- Tècniques de comunicació i relació

En relació a les tècniques de comunicació per la transmissió d'aquesta informació també trobem obstacles. Es pot deduir que no són els adequats ja que les famílies moltes vegades no tenen constància de la informació que l'escola els fa arribar, ja que aquesta es posa directament a les motxilles dels infants i els taulells informatius que disposa el centre no estan en un lloc de fàcil visibilitat ni de pas per les famílies dels infants del centre. També demanen un diari o agenda escolar ja que moltes vegades es fa impossible poder intercanviar informació a les entrades i les sortides diàries del centre. En relació a les reunions i entrevistes s'ha pogut constatar que moltes famílies

tenen dificultats per poder assistir en l'horari que proposa l'escola, dintre de la jornada laboral del professorat.

- Vies de participació a la gestió de l'escola

Per altra banda, hi ha dificultats en les dues vies de participació entre l'escola i les famílies, és a dir, el Consell escolar i l'AMPA. En el primer les famílies no tenen informació suficient sobre el que representa i les funcions que té. I en el segon troben obstacles entre les famílies, tant pel que fa a la manera de fer arribar la informació, com a la motivació per participar en les activitats. També hi ha dificultats en la relació i el treball conjunt entre l'AMPA i l'escola, van cadascuna pel seu lloc, no treballen conjuntament.

- Participació de les famílies

Pel que fa a la participació i relació de les famílies al centre és pràcticament inexistent, ja que aquesta "participació" esporàdica no és realment una participació entesa com a tal. Es pot veure a partir de l'anàlisi que les famílies estan disposades a participar, implicar-se a l'escola i aportar idees, però sembla que al centre li costa una mica obrir realment les portes a tota la comunitat educativa.

15 Propostes de millora

Es pot veure que hi ha diferents obstacles que dificulten la relació i la participació entre famílies i l'escola. Per començar a millorar aquesta relació i participació és important que famílies i professorat siguin informats i formats sobre la importància de treballar conjuntament en una mateixa línia. Que prenguin consciència de la importància de crear una comunitat educativa on estiguin implicat tots els agents educatius dels infants, famílies, professorat, voluntaris, alumnes, etc. Crear una escola democràtica (Apple i Beane, 2000: 22 -39) on tots formin part del procés educatiu, una escola basada en el diàleg

igualitari on totes les persones puguin implicar-se i participar, independentment de la seva formació, cultura, procedència, etc (Elboj et al, 2002: 73-90)

Conèixer la importància de l'aliança entre l'escola i la família permet aconseguir més coherència en les metes proposades pel desenvolupament global dels infants, i de com aquest treball conjunt contribueix a la millorar de la qualitat dels aprenentatges escolars. És important anar modificant aquesta relació i participació encaminant-la cap al coneixement mutu per poder arribar a acords. Ja que és molt important que els infants es socialitzen dintre d'un model de participació democràtica i aprenguin el valor de la participació (Parra, 2004: 174).

- Tècniques de comunicació i relació

Posteriorment és important revisar els canals que s'utilitzen per transmetre la informació a les famílies. S'ha d'informar correctament a les famílies si es vol la seva implicació, participació i millora de la relació, per tant, a part de les notes informatives, és important poder utilitzar un diari o agenda escolar entre famílies i professorat per l'intercanvi d'informació diària sobre els aspectes significatius de la jornada escolar. Aquest és un pont important de relació amb les famílies, ja que sempre estaran informades sobre els seus fills i filles, i les famílies utilitzen l'agenda per posar aquells aspectes que consideren rellevants pel mestre/a. A més, aquesta agenda o diari es pot utilitzar per posar les notes informatives o cartes a les famílies, a més d'informar-los prèviament de forma verbal sobre elles. És important que a la porta de l'aula o dins de la mateixa aula hi hagi un paper amb l'explicació per part del docent d'allò que s'ha fet durant la jornada a l'escola, de tal manera que les famílies sempre estiguin informades sobre el que s'ha fet.

També és important que les famílies puguin entrar a l'aula tant a les sortides com a les entrades de les jornades diàries, això dóna confiança i seguretat a les famílies i evidentment als infants. Els nens i nenes viuen la relació que hi ha entre l'escola i la família, perquè això sigui possible és important que el centre

doni certa flexibilitat en els horaris, perquè les famílies pugin parlar tranquil·lament amb el professor/a, perquè els infants vegin que hi ha una bona relació i continuïtat entre els dos contextos.

D'aquesta manera les famílies també poden veure com es relacionen els seus fills i filles amb la resta d'infants i amb el mestre/a, com es retroben amb els seus companys i companyes, etc. És important que puguin conèixer l'escola i els seus espais.

A més de l'agenda escolar és important que el centre disposi de taulers informatius en un lloc visible de l'escola. I l'ús de la pàgina web de l'escola per informar de les reunions, sortides, activitats, etc i un "blog" on famílies i professorat pugin compartir les activitats diàries a l'escola.

Per altra banda i en relació a la flexibilitat dels horaris també és necessari que l'escola s'adapti a les necessitats i situacions laborals, personals o familiars de les persones, perquè sempre que sigui possible totes les famílies pugin assistir a totes les reunions i entrevistes que es realitzen durant el curs perquè d'aquesta manera s'afavoreix el clima de participació i confiança mútua.

- Vies de participació a la gestió de l'escola

Pel que fa a les mesures institucionalitzades de participació de les famílies al centre és necessari fer una important revisió perquè siguin realment democràtiques i obertes a tothom.

És important que el Consell escolar convoqui una reunió per informar a les famílies sobre el que representa i quina és realment la seva funció i el paper que tenen les famílies dins d'aquesta via de participació. És molt important que estiguin ben informades per poder facilitar la seva participació. Per tant és important fer arribar aquesta informació utilitzant diferents tècniques: nota informativa a l'agenda dels infants, taulers informatius, megafonia de l'escola, pàgina web del centre i a través dels correus electrònics.

És important que les famílies assisteixin a aquesta reunions perquè d'aquesta manera poden estar informades per poder conèixer de quina manera poden intervenir en els següents aspectes, entre d'altres (Casanovas et al, 2006: 34):

- En l'elaboració i aprovació del projecte educatiu del centre, en la programació anual, el projecte curricular, en el reglament de règim intern, etc.
- Afavorir la relació amb altres centres, entitats i organismes
- Elaboració d'informes sobre el funcionament del centre

Una altra manera de col·laborar i participar directament en l'organització del centre és a través de les comissions mixtes de treball formades per famílies, professorat i alumnes. Aquestes han de ser aprovades dintre del Consell escolar de manera consensuada i a través del diàleg igualitari (Puigvert i Santacruz, 2006: 172-173).

Les comissions que es proposen són les següents, cal dir que totes elles han de sortir de la voluntat de tota la comunitat educativa, i de la realitat i necessitats del centre.

- Comissió de celebració de festes: en aquesta comissió treballen conjuntament totes les persones que formen la comunitat
- Comissió de formació de familiars: les activitats que es proposin en aquesta comissió sorgiran de les necessitat i interessos de les famílies. Les activitats proposades poden ser: informàtica, català, anglès, cuina, etc. També es poder fer xerrades sobre temes que els interessin. Aquets taller poden ser impartits per alumnes, famílies, voluntaris, etc.
- Comissió de col·laboració amb altres entitats: es tracta d'obrir l'escola a tot l'entorn, treballar amb diferents entitats del barri: casals d'avis, ludoteques, biblioteques, etc.
- Comissió de decoració de l'escola: es tracta de treballar conjuntament en la decoració de tot el centre.

Aquestes comissions són les encarregades de realitzar, coordinar, supervisar i avaluar de forma periòdica qualsevol aspecte o activitat. La creació d'aquestes comissions juntament amb la informació adequada sobre el Consell escolar, permetrà a les famílies participar en la comunitat educativa.

Pel que fa a L'AMPA és essencial, com en el cas del Consell escolar, convocar una reunió amb totes les famílies, de la mateixa manera que l'altre cas utilitzant tots els canals i tècniques necessàries perquè aquesta informació arribi i motivi a les famílies a assistir. És important que tingui reservat un espai clarament diferenciat al centre per informar a les famílies.

Seria important que a la reunió es parlés de manera oberta on cada persona pugui exposar els obstacles que considera que aquesta associació presenta, com els canals de transmissió de la informació, la dificultat per portar a terme les activitats proposades aquests curss, etc. I conjuntament poder arribar acords entre tots i totes i poder col·laborar i treballar juntament. És important que les famílies estiguin informades sobre la seves finalitats per fomentar la participació (Casanovas et al, 2006:36).

- Participar en l'elaboració i revisió del PEC i de la resta de documents educatius.
- Participar en el Consell escolar, a través de la designació d'una persona com a representant, i participar en les Comissions constituïdes.
- Presentar i desenvolupar activitats educatives incorporant-les en la programació.

També és necessari realitzar una reunió amb l'equip de mestres de l'escola per poder treballar en la mateixa línia i per poder col·laborar juntament en la gestió del centre. No es pot garantir una participació real i efectiva si professorat i AMPA no treballen en la mateixa direcció, ja que uns dels objectius primordials és la seva col·laboració en la realització i desenvolupament de les activitats educatives. Per tant, és important arribar acords i garantir una participació a les famílies a través d'aquesta associació.

Totes aquestes vies de participació que s'han mencionat entre famílies i docents és important que es reuneixin de forma periòdica per poder continuar treballant junts, revisant i modificant els aspectes que siguin necessaris i participant en la comunitat educativa de manera conjunta.

- Participació de les famílies

Una altra forma que garanteix una veritable participació i relació entre famílies i docents és la participació directa a l'aula. Les famílies poden treballar conjuntament amb professorat i alumnes en el desenvolupament de les activitats dins de la classe. Aquesta participació es pot fer a través dels grups interactius (Ferrer, 2005: 62-66), és a dir, la distribució de la classe en grups heterogenis i realitzant diferents activitats a cada grup amb l'ajuda no només del mestre o la mestra sinó també de les famílies que entren a l'aula per compartir amb els infants els seus aprenentatges per ajudar-los a progressar. Això comporta una millora no només en els aprenentatges sinó també en la convivència i es multipliquen i diversifiquen les interaccions a l'aula. Com que són grups heterogenis sempre hi ha alumnes que finalitzen abans l'activitat de manera que aquests, amb l'ajuda de la persona que tutoritza el grup, passen ajudar als seus companys i companyes. I a través d'aquestes interaccions i diàleg es va accelerant els aprenentatges i s'aconsegueixen millors resultats de tot l'alumnat. A cada grup es realitzen activitats diferents i es dona un temps per la seva realització un cop el temps ha finalitzat els grups canvien d'activitat i de persona tutora del grup, de tal manera que al finalitzar la sessió han realitzat tres o quatre activitats sobre el tema que s'està treballant.

També les famílies entren a l'aula i participen en la realització dels tallers, projectes, etc i de qualsevol activitat que estiguin realitzant els infants.

Com a conclusió final d'aquesta investigació podem extreure que és necessari crear espais on famílies i professorat puguin compartir idees, inquietuds, a través del diàleg igualitari. Que les famílies participin en la formació de familiars, en les activitats d'aprenentatges dels infants en horari escolar i fora

d'aquest horari. Que participin en les decisions a través dels òrgans de participació que tenen, així com participar en l'organització del centre en col·laboració i consens amb els docents. No podem oblidar als infants que són el centre d'aquesta comunitat educativa, ells i elles també formen part d'aquesta participació en la vida escolar.

A través d'aquesta participació democràtica que hem mencionat anteriorment es milloren els resultats acadèmics de tots els infants i s'aconsegueixen societats més participatives i igualitàries (Villarejo, 2012: 10-12).

Aquest camí que ens porta cap a comunitats educatives més democràtiques i per tant cap a societats més lliures i solidàries, suposa un gran esforç per part de les dues institucions. Uns canvis de mentalitat sobretot a les escoles per obrir les seves portes i deixar que les famílies formin part d'aquesta comunitat educativa que és de tots/es i que no sentin que estan sent jutjats o valorats. Valorar a les famílies com agents importants i necessaris en el procés d'aprenentatge, que persegueixen un mateix objectiu que és l'educació integral dels nens i nenes, que són dos contextos de desenvolupament essencials en la vida dels infants i que tot dos formen part del seu món i no es poden separar ni substituir. I és per aquest motiu que han de cercar camins per poder treballar conjuntament, l'escola ha d'obrir les seves portes a les famílies perquè aquestes es sentin valorades i es desenvolupi el sentiment de pertinença a la comunitat. Ja que l'educació és una feina compartida. I poder arribar a una participació educativa on famílies i docents participen conjuntament el desenvolupament de tota la comunitat educativa.

16 Limitacions

Com ja s'ha comentat en l'apartat del procés d'investigació es van fer un total d'onze entrevistes, cinc a docents, cinc a famílies i una a un representant de l'AMPA.

Per motius de temps i d'extensió de les entrevistes només s'ha fet la transcripció de cinc entrevistes en total, les quals es troben en l'apartat de

annexos d'aquest treball, tot i que de la resta d'entrevistes s'ha realitzat el buidatge corresponent i han estat analitzades. El recull de la informació de totes les entrevistes es troba a l'apartat dels annexos.

17 Conclusions finals

Com a conclusions finals d'aquest treball d'investigació m'agradaria destacar que m'ha ajuda't a entendre la relació i participació de la família i l'escola des d'una vessant molt diferent. Ja que no només he buscat informació teòrica relacionada amb aquesta temàtica sinó que he anat més enllà amb la realització de les entrevistes, l'observació dels diferents moments d'aquesta relació i participació entre les dues institucions i l'anotació d'aquells aspectes rellevants pel treball. Tot això m'ha fet endinsar-me, ser conscient i entendre molt més la importància d'aquesta relació i participació.

Aquest treball ha estat molt gratificant m'ha aportat moltes experiències i coneixements tant a nivell personal com professional. He tingut la possibilitat de entrevistar-me amb els dos contextos i treure informació molt beneficiosa per l'elaboració de la investigació, he pogut posar-me tant al paper dels docents com de les famílies, analitzar i extreure conclusions de les seves grans aportacions. Tot això juntament amb l'observació i anotació dels aspectes més rellevants m'ha fet ser encara més conscient de la imprescindible coordinació entre els dos contextos per garantir una educació de qualitat, ja que s'ha d'aconseguir que la família sigui una prolongació de l'escola i l'escola de la família. L'escola ha de buscar un projecte comú amb les famílies, és necessari dinamitzar tots els agents implicats en l'educació.

Per facilitar aquesta participació i relació el paper de l'escola és essencial, ja que són ells i elles els que han de facilitar que les famílies formin part del treball conjunt de l'escola. Per tant el professorat ha de mostrar una actitud col·laborativa, oberta, propera, etc. I per la seva banda les famílies també han de seguir els mateixos camins. És necessari buscar canals efectius de comunicació i relació i afavorir la seva participació.

He pogut comprovar com família i escola comparteixen rols educatius que es complementen, per tant, es fa necessari trobar espais on puguin compartir idees, debatre temes d'interès, precisar espais a compartir, etc. Es fa indispensable adoptar estratègies que permetin superar els obstacles que la dificulten. I aquest ha estat el meu treball fer una recerca intensa de tota la informació relacionada amb aquesta temàtica, posteriorment, recollir les dades i analitzar-les i per últim elaborar una proposta per deixar de banda els obstacles i compartir conjuntament l'educació dels infants.

És important que des de l'escola es donin respostes a les necessitats de cada alumne i alumna, i això es pot fer possible a través de la coordinació amb les famílies, a través de la decisió d'objectius i la gestió del centre mitjançant el consens de tots els agents participants.

Com a futurs professionals de l'educació treballeu conjuntament amb les famílies, hem de ser conscients de la importància que té aquesta tasca compartida entre les dues institucions. Per tant, és necessari que aquesta sigui real i efectiva i per això no només les famílies han de participar en les celebracions o festes sinó per aconseguir una veritable participació i responsabilitat conjunta les famílies han de formar part de l'escola, de la comunitat educativa. Per aconseguir la proximitat entre els dos contextos primordials en el desenvolupament dels infants. Ja que com ja s'ha dit anteriorment els nens i nenes es mouen en diferents contextos, i aquests entorns són proveïdors de coneixements, a part de l'escola.

En definitiva, la família és l'agent socialitzador principal dels infants, ells i elles realitzen les seves construccions d'aprenentatges a través de les diferents interaccions que estableixen, i és per aquest motiu que família i escola han de treballar conjuntament per aconseguir els objectius marcats.

18 Bibliografia i web grafia

- ✓ Ainscow, Mel; Booth, Tony (2004). *Índex per a la inclusió .Guia per a l'avaluació i millora de l'educació inclusiva*. Barcelona: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).
- ✓ Apple, Michael; Beane, James (2000). *Escuelas democráticas*. Madrid: Morata.
- ✓ Balcázar, Patricia (2005). *Investigación cualitativa*. México: Universidad Autónoma del Estado de México,.
- ✓ Bassedas, Eulàlia; Huguet, Teresa; Solé, Isabel (2006). *Aprender i ensenyar a l'educació infantil*. Barcelona: Graó,.
- ✓ Cardona, Victòria (2010). *Relacions de la família amb l'escola* [en línea]. Barcelona: Vida de Família. [Consulta: 26 de març de 2013]. Disponible a: <http://www.vidadefamilia.org/pagina.php?id=26>
- ✓ Casals, Judith. Ramón Flecha “La atención a la diversidad ha legitimado la desigualdad”. *cuadernos de Pedagogía*, 2012, núm. 429, p. 24
- ✓ Casanovas, Núria; Carrasco, Izquierdo, Estrella; Pérez, Lourdes (2006). *Educació infantil: característiques, planificació i organització*. Barcelona: Departament d'Educació.
- ✓ Casanovas, Núria; De Haro, Diego; Gil, Àngels; Marin, Carmen; Riera, Anna (2007). *Desenvolupament socioafectiu en intervenció amb les famílies*. Barcelona: Departament d'Educació.
- ✓ Ceip Eulàlia Bota. [en línea] [Consulta 25 de març de 2013]. Disponible a: <http://eulaliabota.weboficial.com>
- ✓ Comellas, Mª Jesús (2011) *L'escola i la família idees per compartir el procés educatiu* [en línea]. Barcelona: Grode UAB. [Consulta: 27 de març de 2013]. Disponible a: http://www20.gencat.cat/docs/familiaescola/Home/Articles_interes/Ambit_general/Arxius/Escola_familia_idees_proces_educatiu.pdf

- ✓ Comellas, M.Jesús. (2009). *Família i escola: compartir l'educació*. Barcelona: Graó.
- ✓ Comisión Europea, *Comunicación de la Comisión al Consejo y al Parlamento Europeo*, [en línea]. 8 Septiembre 2006, COM (2006) 481 final. [consulta: 13 de maig de 2013]. Disponible a: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0481:ES:NOT>>.
- ✓ De Gràcia, Segi; Elboj, Carmen. “La educación secundaria en comunidades de aprendizaje. El caso de Aragón”. *Educar*, 2005, núm. 35, p. 101- 110.
- ✓ Elboj, Carmen; OLIVER, Ester.” La comunidades de aprendizaje: Un modelo de educación dialógica en la sociedad del conocimiento”. *Revista interuniversitaria de formaión del profesorado*, 2003, núm. 003, p. 91-103.
- ✓ Elboj, Carmen; Puigdemívo, Ignasi; Soler, Marta; Valls, Rosa (2002). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*. Barcelona: Graó.
- ✓ Escola Bressol Municipal *EL Petit Príncep*. [en línea]. [Consulta 25 de març de 2013]. Disponible a: <http://w110.bcn.cat/portal/site/PortalBressol/menuitem.5f523bfc10b310d4a480a480a2ef8a0c/?vgnextoid=974df5524a4be210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&vgnnextchannel=974df5524a4be210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&lang=es_ES>
- ✓ Escola Bressol Cavallers. [en línea]. [Consulta 25 de març de 2013]. Disponible a: <<http://www.castellsicavallers.com/>>
- ✓ Escola Bressol Municipal Dolors Canals. [en línea]. [Consulta el 25 de març de 2013] . Disponible a : <<http://w110.bcn.cat/portal/site/PortalBressol/menuitem.5f523bfc10b310>

d4a480a480a2ef8a0c/?vgnextoid=8f4cf5524a4be210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&vgnnextchannel=8f4cf5524a4be210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&lang=ca_ES>

- ✓ Flecha, Ramón (2010). *Fomentar la participación y formación de familiares* [en línea]. Barcelona: Aula Intercultural. [consulta: 27 de diciembre de 2012]. Disponible a: <<http://www.aulaintercultural.org/spip.php?article4372>>.
- ✓ Ferrer, Esteban. "Hacia la excelencia educativa en las comunidades de aprendizaje: participación, interactividad y aprendizaje". *Educar*, 2005, núm. 35, p. 61-70.
- ✓ Garreta, Jordi (2007). *La relación familia.escuela*. Lleida: Universitat de Lleida.
- ✓ Gifre, Mariona; Esteban, Moisès. "Consideraciones educativas de la perspectiva escològica de Urie Bronfenbrenner". *Contextos Educativos*, 2012, núm. 15, p. 79-92.
- ✓ Gomez, Juan. (2010). *Fomentar programas y todo tipo de iniciativas que incentiven la participación de las familias, especialmente de origen inmigrante o de otras minorías, en los centros educativos* [en línea]. Barcelona: Aula Intercultural. [consulta: 26 de diciembre de 2012]. Disponible a: <<http://www.aulaintercultural.org/spip.php?article4373>>.
- ✓ Lojo, Ana (2006). *El treball amb pares a l'escola infantil*. Vigo: Ideaspropias.
- ✓ "Llei Orgànica 12/2009, del 10 de juliol, d'educació". *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de juliol de 2009, núm. 5422.
- ✓ Martínez, Beatriz; Niemela, Reko. "Formas de implicación de las familias y de la comunidad hacia el éxito educativo". *Revista Educación y Pedagogía*, 2010, núm. 56, p. 69-77.

- ✓ Mir, Marisa; Batle, Margalida; Hernández, Marta (2009). *Contextos de colaboración familia-escuela durante la primera infancia. Revista Electrónica de investigación e innovación Educativa i Socioeducativa* [en línea]. Illes Balears: UIB. [Consulta: 26 de març de 2013]. Disponible a: <http://www.in.uib.cat/pags/volumenes/vol1_num1/revista/IN-v1-n1-mir.pdf>
- ✓ Monereo, Carles; Solé, Isabel (2010). *El asesoramiento psicopedagógico una perspectiva profesional y constructivista*. Madrid: Alianza Editorial.
- ✓ Parra, José Maria. “La participación de los padres y de la sociedad circundante en las instituciones educativas”. *Tendencias Pedagógicas*, 2004, núm. 9, p. 165-187.
- ✓ Pérez, Rosa. M (2004). *Les relacions entre família i escola. Una anàlisi psicosocial*. Lleida: Pagès.
- ✓ Prat, Núria; Del Rio, Marisa (2003). *Desarrollo socioafectivo e intervención con las familias*. Barcelona: Altamar.
- ✓ Puigvert, Lidia; Santacruz, Iñaki. “La transformación de centros educativos en comunidades de aprendizaje. Calidad para todas y todos”. *Revista de Educación*, 2006, núm. 339, p. 169-176.
- ✓ Sarto, Mª Pilar; Venegas, Mª Eugenia (2009). *Aspectos claves de la educación inclusiva*. Salamanca: Instituto Universitario de Integración en la Comunidad.
- ✓ Siles, Belinda. “Com fomentar la lectura. Tertúlies literàries dialògiques”. *Perspectiva Escolar*, 2007, núm. 315, p. 66 -71.
- ✓ Solé, Isabel. “Las relaciones entre familia y escuela”. *Cultura y educación*, 1996, núm. 4, p. 11 -18.
- ✓ Villarejo, Beatriz. “Actuacions d'èxit: formes de participació i formació dels familiars”. *Papers d'educació de persones adultes*, 2012, núm. 67, p. 10 -12.

